

Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földtudományok Doktori Iskola
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

**SZEGED KÖZÉP- ÉS FELSŐFOKÚ OKTATÁSI VONZÁSKÖRZETÉNEK
VIZSGÁLATA KIEMELT TEKINTETTEL A VAJDASÁG SZEREPÉRE**

Doktori (Ph.D.) értekezés tézisei

Kincses Boglárka

Témavezető:

Dr. Nagy Gábor
egyetemi docens

Szeged

2021

I. A témaválasztás indoklása, szakirodalmi előzmények

A földrajzi és regionális tudományi vizsgálatokban a központ-vonzáskörzet kapcsolatok feltárása XX. század első felétől vizsgált kérdéskör. A vizsgálatok célja, hogy magyarázatot adjanak a települések közötti funkcionális kapcsolatokra. A vonzáskörzet Beluszky Pál definíciója alapján az a terület, amelyet egy adott város központi funkciójú intézményei (pl. kórház, iskola, közigazgatási intézmények) városi szolgáltatásokkal rendszeresen ellát (BELUSZKY P. 1974). A vonzáskörzetek feltárása gravitációs modell segítségével, illetve az adott központ szolgáltatásait igénybe vevők megkérdezésével vagy a központi funkciókat ellátó intézményekben történő adatfelvétellel lehetséges.

A hazai földrajzban a vonzáskörzet fogalmának kialakulása a két világháború közötti időszakra tehető, amikor a kutatások a trianoni békeszerződés előkészítéséhez kapcsolódtak, illetve a vizsgálatok többsége közlekedésföldrajzi elérhetőségen alapult és leíró jellegű volt. A lehatároláshoz alkalmazott módszerek egyszerű matematikai módszerek voltak. A szocialista időszakban a vonzáskörzet kutatások többsége a gazdasági körzetek lehatárolásának tudományos kidolgozását szolgálták. A korszak kutatásaira jellemző, hogy a nemzetközi tudományos életben lezajlott kvantitatív forradalomnak köszönhetően a leíró jelleg mellett megjelent a térbeli kapcsolatokat magyarázó szemlélet, illetve a gravitációs modell alkalmazása is. Ezen kívül a közlekedésföldrajzi vizsgálatok mellett az elemzéseket egyre több központi funkcióra is kiterjesztették. Erre a korszakra tehető a hazai oktatásföldrajzi kutatások előzményei, amikor is az oktatási vonzáskörzet lehatárolása a legtöbb térség vonzáskörzetének vizsgálatában szerepelt (JANCÓS T. - SZALKAI G. 2017). A különböző központi funkciók vonzáskörzetét olyan adatokkal határolták le, mint például a személyforgalmi adatok a munkaerő áramlásra; a kereskedelmi funkciót a piacra hozott termékek származási helyével (áruáramlás) és vevőforgalmi adatokkal; az egészségügyi vonzáskörzetet betegforgalmi adatokkal, az oktatási vonzáskörzetet a tanulók származási helyével. A rendszerváltás idején a hazai vonzáskörzet kutatások visszaszorultak, később az adatbázisok bővülésével és az informatika fejlődésével lehetőség nyílt nagyobb, komplexebb vonzáskörzet-vizsgálatok elvégzésére is. Ez lehetőséget adott az oktatásföldrajzi kutatásokban is a vizsgált témakörök bővülésére. A hazai oktatásföldrajzi vizsgálatokon belül az oktatási vonzáskörzet lehatárolásokra jellemző, hogy a tanulmányok inkább a közép-és felsőfokú intézmények vonzását elemzik (NAGY Á. 2002), leginkább leíró jellegűek, a vonzáskörzet kiterjedését országhatáron belül vizsgálják. A földrajzi kutatásokban a vonzáskörzet statisztikai adatok segítségével történő lehatárolása mellett a

mögöttes okokra, valós, egyedi motivációk feltárására nem fordítanak kellő hangsúlyt. Az iskolaválasztást az oktatásszociológiai szakirodalom vizsgálja, de azt inkább a társadalmi szerkezet és mobilitás kérdéskörébe ágyazottan (SCHUMANN R. 2009; GYÖRI Á. – CZAKÓ Á. 2017).

Az oktatási vonzásokörzetek meghatározói a középiskolák és a felsőfokú oktatási intézmények, hiszen jelentős népességmozgást idéznek elő az érintettek körében. A térbelileg eltérő oktatási feltételek által generált tanulmányi célú népességmozgás nem csak az országon belülről jellemző, kiterjed az ország határain túli területeire is. A belső migráció és az oktatás közötti kapcsolatokra sokkal kevesebb figyelmet fordítanak, noha az országon belüli migráció számszerűen sokkal jelentősebb, mint a nemzetközi migráció (BERNARD, A. ET AL. 2018). Az országon belüli diák mobilitás esetében elsősorban a közép- és felsőfokú oktatás keresletét és kínálatát elemezzük. A kereslet meghatározza a gazdasági fejlettség, az egyén társadalomban elfoglalt helye, a szülők iskolai végzettsége, a diák szociális háttere és anyagi körülményei. A hazai középiskolai oktatás jellemző vonzásokörzete a megye, azonban az egyedi képzési kínálattal, jobb oktatási minőséggel rendelkező középiskolák más megyékből vagy régiókból is vonzzák a diákokat. A lakóhelytől eltérő városban tanulás mögötti legfontosabb okok a gazdasági tényezők, a diákok a biztosabb jövőjük érdekében vállalják a távollétet családjuktól (M. CSÁSZÁR ZS. 2004). A hazai felsőoktatási intézmények vonzásokörzetének kiterjedését befolyásolják a keretszámok, a képzési kínálat, más intézmények közelsége és az elérhetőség (NAGY A. 2015).

A határmenti oktatási intézmények vonzásokörzetének vizsgálatban nem csak a regionális és országos, hanem a határon átnyúló vonzó hatás is lényeges szempont (JANCÓS T. 2018). A hazai oktatási intézményekben jelen vannak a szomszédos országokból származó, főként határon túli magyarok is, akik körében a mögöttes motivációk vizsgálata során a földrajzi közelség, az intézmény képzési kínálata és minősége is meghatározó tényező. A képzési kínálat egyik lényeges összetevője a magyar nyelven tanulás lehetősége, ami a határon túli magyarok számára döntő szempont (PREGI L. 2018).

A szomszédos országokból érkező, a hazai közoktatásban és felsőoktatásban résztvevő magyar nemzetiségű diákok többsége Romániából és Szerbiából származik. A vajdasági magyar diákok hazánkba irányuló tanulmányi célú migrációja már az 1980-as években megjelent, azonban számottevővé csak a délszláv háború kitörésétől vált (TÓTH P. P. 1997). E vándorlás jelentős országhatáron átnyúló mobilitást eredményez, végkimenetele lehet magyarországi letelepedés, visszatérés a Vajdaságba vagy egy harmadik országba való elköltözés (RÉDEI M. 2009) is. Azonban

kutatások bizonyítják, hogy a hazánkban végzett vajdasági hallgatók többsége nem tér vissza, nem kíván visszatérni szülőhazájába (GÖDRI I. 2005). Ez a szerb állam részéről a képzett fiatalok elvesztését jelenti, ami az „agyelszívás” jelenségével azonosítható (TAKÁCS Z. ET AL. 2013). Ez a küldő térség (esetünkben Vajdaság) szempontjából hátrányos, míg a fogadó ország szempontjából „agygyarapodás” (CSANÁDY M. T. ET AL. 2008). A tanulmányok befejezése utáni vissza nem térés hozzájárul a vajdasági magyarság fogyásához (PALUSEK E. – TROMBITÁS T. 2017), ami veszélyezteti a vajdasági magyar közösség fennmaradását (TAKÁCS Z. 2012). A fiatal vajdasági magyarság jövőjét meghatározza a munkalehetőség és a továbbtanulási esély, ezt pedig a régió és Szerbia egészének fejlődése befolyásolja.

A középiskolákhoz képest a felsőoktatási hallgatói mobilitás már nemzetközi szintű, nagyobb távolságokra ható. A hazai felsőoktatási intézményekben a szomszédos országokból érkező hallgatókon kívül más európai országok és más kontinensek állampolgárai is jelen vannak. A nemzetközi hallgatók magyarországi felsőoktatási jelenléte már az 1970-es években is jellemző volt (FEHÉRVÁRI A. ET AL. 2011). A rendszerváltás adott egy újabb lökést, azonban az Európai Unióhoz, majd a bologna rendszerhez való csatlakozásunk gyorsította fel a folyamatot (JANCSÁK Cs. 2006; RÉDEI M. 2009). A 21. század elejére pedig egyre jelentősebbé vált az országok felsőoktatási politikájában a felsőoktatás nemzetközi jelenlétének ösztönzése, támogatása (QUIANG, Z. 2003), melynek egyik legnyilvánvalóbb eleme a nemzetközi hallgatók megjelenése és számuk növekedése a hazai felsőoktatási intézményekben is. A magyarországi egyetemek versenyeznek az újonnan belépő hallgatókért, nemcsak hazai, hanem nemzetközi szinten is.

II. Célkitűzések és kérdések

A doktori disszertáció célja kettős. Egyrészt, hogy feltárja a szegedi középiskolák, valamint az Szegedi Tudományegyetem határon túra is kiterjedő vonzáskörzetét. Másrészt a diákok iskolaválasztását meghatározó intézményi, társadalmi, gazdasági tényezők fontosságát. Dolgozatomban kiemelt figyelmet fordítok a Vajdaságból érkező diákok hazánkba irányuló tanulmányi célú migrációját meghatározó tényezők vizsgálatára.

Dolgozatomban négy fő kérdésre keresem a választ. A negyedik fő kérdés további alkérdésekre bontható.

1. Mekkora hazai és határon túli, szomszédos területekre gyakorolnak vonzó hatást a szegedi középiskolák?
2. Mely hazai településekre és szomszédos országok területére fejt ki vonzást a Szegedi Tudományegyetem?

3. Mekkora nemzetközi vonzaskörzettel rendelkezik a Szegedi Tudományegyetem?
4. Melyek az iskolaválasztás mögöttes motivációi?
 - Melyek azok a tényezők, amelyek a szegedi középiskolásokot befolyásolták a középiskola kiválasztásában?
 - Melyek azok a tényezők, amelyek hatással vannak az oktatás határon átnyúló igénybevételére, kiemelten a vajdasági magyar diákoknak a szegedi köz-és felsőoktatásban való részvételére?
 - Hogyan vélekedik az általam megkérdezett 2-2 vajdasági magyar iskolaigazgató és egyetemi oktató Magyarország oktatási elszívó hatásáról?
 - Milyen tényezők miatt választják hazánkat és a Szegedi Tudományegyetemet a nemzetközi hallgatók?

A disszertáció empirikus vizsgálatának jelentősége, hogy ezidáig nem készült olyan átfogó oktatási vonzaskörzet-kutatás, amely a vonzaskörzet matematikai-statisztikai módszerekkel való lehatárolása mellett azt is vizsgálta, hogy a diákok milyen tényezők figyelembe vételével választanak maguknak középiskolát és felsőfokú oktatási intézményt.

III. Alkalmazott kutatási módszerek

A disszertáció elméleti háttérének megalapozásához a releváns hazai és külföldi szakirodalmat áttekintettem és feldolgoztam. Az empirikus kutatásra vonatkozó kérdések megválaszolására kvantitatív és kvalitatív kutatási módszereket egyaránt alkalmaztam.

A vonzaskörzetek lehatárolásához szükséges adatokat egyrészt a kutatásba bevont szegedi középiskolák, másrészt a SZTE Oktatási Igazgatósága szolgáltatta. Az iskolaválasztási motivációk feltárására a vizsgált célcsoportok között kérdőíves kutatást végeztem, amelyet strukturált interjúkkal egészítettem ki.

A szegedi középiskolások körében végzett kérdőíves kutatás során a 30 középfokú oktatási intézményből 23 intézményt választottam ki a mintavétel alapjául, amelyek közül 17 iskolában végeztem kutatást 2018 októbertől és 2019 májusáig között. Ezen idő alatt összesen 1066 kérdőívet töltöttem ki elsős és végzős osztályokban tanuló diákokkal. Elsősorban azon elsős és végzős osztályok körében végeztem kutatást, amelyek tanulóinak között volt legalább egy Vajdaságból érkező diák is. Az Oktatási Hivatal adatai alapján a vizsgált, 2018/2019-es tanévben a kérdőíves kutatás során a megkérdezettek (N=1066) az összes szegedi középiskolás 7,3%-át jelentették. A 23 intézményen felül további négy középiskola is bekerült az alapsokaságba, azonban itt speciális jellegűből adódóan kérdőíves kutatást

nem végeztem, csak az iskolába járó diákok lakóhelyét tartalmazó adatbázis kértem az igazgatóktól.

A Szegei Tudományegyetem esetében a külföldi hallgatók iskolaválasztási motivációinál elkülönítettem egymástól a vajdasági magyarok és a többi nemzetközi hallgató döntését befolyásoló tényezők vizsgálatát. Az egyetemen tanuló vajdasági magyar diákok között kérdőíves és interjú kutatást végeztem 2017. április és 2018. március között. A kérdőívet 204 vajdasági hallgatóval személyesen töltöttem ki. A vizsgálat időpontjában szerbiai lakóhellyel 1056 egyetemi hallgató rendelkezett, ennek a mintavételelem közel 20%-át adta. A mintavételezés többlépcsős csoportos mintavétellel és hólabda módszerrel történt (BABBIE, E. 2001). A kérdőívezés egyrészt a határon túli magyar nemzetiségű hallgatóknak lakhatást biztosító szegei Márton Áron Szakkollégiumban történt a délutáni kollégiumi képzések óráinak keretében. Másrészt az elért vajdasági magyar hallgatókat arra kértem, hogy újabb, a célcsoportba tartozó embereket javasoljanak. A kérdőíves munka mellett 14 személlyel strukturált interjút is készítettem a témával kapcsolatos vélemények, tapasztalatok alaposabb megismerése érdekében. Az SZTE nemzetközi hallgatóival kapcsolatban az egyetem Nemzetközi és Közkapcsolati Igazgatóságának és az SZTE Általános Orvostudományi Kar Külföldi Hallgatók Titkárságának egy-egy munkatársát kérdeztem meg egy-egy strukturált interjú keretében.

2019. február és május között Campus Mundi ösztöndíj keretében részképzésben vettem részt az Újvidéki Egyetemen, mely idő alatt kérdőíves kutatást végeztem 11 vajdasági középiskolában. A kérdőíves kutatás célja az volt, hogy feltárjam az érintettek továbbtanulási szándékát, a továbbtanulásuk jövőendő helyszínéül szolgáló iskola kiválasztását befolyásoló tényezőket. A kérdőívet 442 magyar tannyelvű tagozaton tanuló végzős középiskolással töltöttem ki. A Magyar Nemzeti Tanács adata alapján a vizsgált, 2018/2019-es tanévben, a Vajdaságban magyar nyelven tanuló összes végzős középiskolás létszáma 1093 fő volt. Kérdőíves kutatásom során a vizsgált célcsoport 40%-át kérdeztem meg. A résztvevő iskolák kiválasztása többlépcsős csoportos mintavétellel történt (BABBIE, E. 2001). A kérdőíves kutatás mellett 4 fővel strukturált interjút készítettem. Az interjúalanyok közül 2 fő iskolaigazgató két vajdasági középiskolában, 2 fő pedig az Újvidéki Egyetem oktatója. Az interjúban a kérdések a magyar-szerb határon átnyúló tanulmányi célú migrációra és ennek jövőbeli következményeire irányultak.

Az SZTE-n tanuló nemzetközi diákok között online kérdőíves kutatást végeztem 2020. szeptember és október hónapjaiban. A jelenlegi járványügyi helyzet nem tette lehetővé a személyes lekérdezést. A kérdőívemet ezért többféle úton juttattam el az érintetteknek: egyrészt a

külföldi hallgatók Facebook-os csoportjainak adminisztrátorai révén (ISUS - International Student Union of Szeged és ESN Szeged 2020/21-Erasmus, Stipendium Hungaricum, other scholarships), másrészt az egyetemi központi e-mail címeken keresztül az egyetem doktori ügyintézője, valamint a karok nemzetközi képzéseinek koorinátorai segítségével. Összesen 181 külföldi töltötte ki az online kérdőívet. Az SZTE Oktatási Igazgatósága által szolgáltatott adatok alapján a 2020/2021-es tanév őszi félévében összesen 2533 nemzetközi diák járt az egyetemre, ennek a mintavétele 7,1%-át adta. A kérdőívezés mellett az egyetem Nemzetközi és Közkapcsolati Igazgatóságának és az SZTE Általános Orvostudományi Kar Külföldi Hallgatók Titkárságának egy-egy munkatársát kérdeztem meg egy-egy szakértői interjú keretében az egyetem nemzetköziesedésével kapcsolatban.

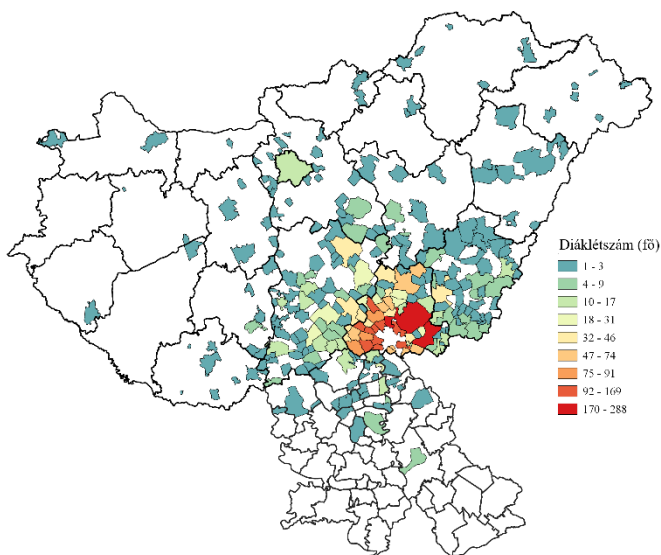
A Szerbiában tanuló vajdasági magyar végzős középiskolások kivételével a többi célcsoport esetében SPSS segítségével először főkomponens elemzést, majd klaszter analízist futtattam le, abból a célból, hogy motivációs klasztereket határolok le. Az adott klaszterbe tartozókat így az alapján lehet jellemezni, hogy mely tényezők és milyen mértékben befolyásolták az iskolaválasztásnál.

IV. Eredmények összefoglalása

Dolgozatomban négy fő kérdésre és négy alkérdésre keresem a választ.

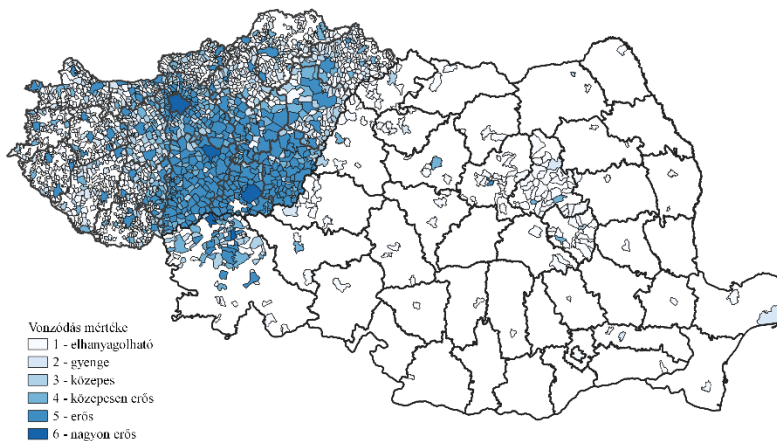
1. A szegedi középiskolák által szolgáltatott adatok (diákok lakóhelye) alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy azok vonzó hatása legerősebben a Csongrád-Csanád megyei településekre terjed ki (1. ábra). A 2018/2019-es tanévben a tanulók 89,9%-a a megyéből származott. A megyén belül Szeged súlya egyértelműen kiemelkedik. A vonzó hatás azon környező településekre a legerősebb, amelyekről 20-30 perc alatt elérhető Szeged (pl. Algyó, Hódmezővárhely, Sándorfalva). Annak ellenére, hogy Makón, Hódmezővásárhelyen, Ásotthalmon és Mórahalmon is van középiskola, mégis nagyszámú diák jár át valamely szegedi középiskolába. A megye északi része felé haladva a vonzó hatás egyre kisebb. A térségből Csongrád és Szentes emelkedik ki, mint fontos küldő település. E két településen is van középiskola, mégis jelentős számban választják az ott élő diákok Szegedet. A szomszédos megyéket illetően Bács-Kiskun és Békés megyére gyakorolt vonzó hatás említhető, azon belül is Kecskemét, Kiskunmajsa, Csölyospálos és Orosháza küld jelentősebb számú (32-46 fő) diákot. Ami a határon túli vonzásterületeket illeti, a szegedi középiskolák főként a szerb határ menti területekre fejtenek ki vonzó hatást. A diákok többsége a Vajdaság északi

részéről érkezik, mely egybeesik a magyarlakta területek elhelyezkedésével. A legnagyobb küldő települések: Szabadka, Zenta, Magyarkanizsa és Ada.

1. ábra A szegedi középiskolák vonzáskörzete a 2018/2019. tanévben
Forrás: a kutatásba bevont szegedi középiskolák adatszolgáltatásai alapján saját szerkesztés

2. Az Szegedi Tudományegyetem vonzó hatása a középiskolák vonzásterületéhez képest jóval a regionális szintet is átlépi (2. ábra). A 10 évre vonatkozó adatokból látható, hogy a Dél-alföldi régió településeinek több mint a fele (56%) az erősen vonzó kategóriába sorolható. Csakúgy, mint a középiskolák esetében, Szeged jelentősége itt is egyértelműen kiemelkedik. A szomszédos országokra gyakorolt vonzó hatást tekintve a középiskolához hasonló, főként a Vajdaság északi településeire átnyúló vonzásterület figyelhető meg. A legnagyobb szerbiai küldőtelepülések megegyeznek a középiskola vonzáskörzeténél említett településekkel. A középiskolákhoz képest a Szegedi Tudományegyetem több vajdasági magyar diákot több vajdasági településről vonz.

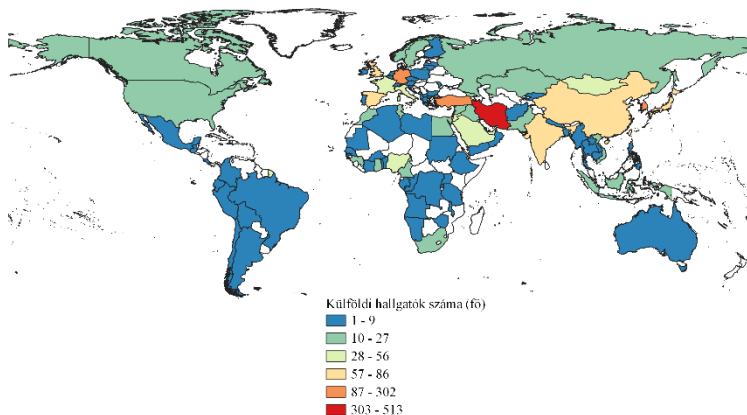

2. ábra A Szegedi Tudományegyetem vonzáskörzete a kibocsátó települések átlagos hallgató létszáma alapján

Forrás: az SZTE Oktatási Igazgatóság adatai alapján saját szerkesztés

3. A külföldi hallgatókat tekintve a 2018/2019-es tanévben a Szegedi Tudományegyetem vonzáskörzete 108 országra terjedt ki (3. ábra). A legnagyobb küldő országok többsége ázsiai ország (pl. Irán, Dél-Korea, Izrael). Az európai országok közül a legnagyobb kibocsátó országok Németország, Spanyolország, Olaszország és az Egyesült Királyság. A Szegedi Tudományegyetemre érkező külföldi hallgatók többsége az Általános Orvostudományi Kar angol vagy német nyelvű önköltséges képzéseire iratkozik be, emellett nagy számban érkeznek hallgatók a különböző ösztöndíjprogramokkal is. Az elmúlt évtizedben egyre növekszik az ösztöndíjprogramok keretében Magyarországra érkező külföldi hallgatók száma és aránya az összes hallgató között. Az ösztöndíjprogramok közül kiemelhető a magyar kormány által 2013-ban alapított Stipendium Hungaricum ösztöndíj, amelynek indulása óta az ösztöndíjasok száma a hazai felsőoktatási intézményekben majdnem tízszeresére növekedett. Az Szegedi Tudományegyetemen is folyamatosan nő a Stipendium Hungaricum ösztöndíjjal érkező külföldi hallgatók száma, számuk a 2019/2020-as tanév első felében megnégyszereződött a 2015/16-os őszi félévhez képest. A 2019/2020-as tanév őszi félévében az összes külföldi hallgató 14%-át tették ki. A Szegedi Tudományegyetem Nemzetközi és Közkapcsolati Igazgatóságának egyik munkatársával készített interjúban interjúalanyom elmondta, hogy a COVID-19 hatására a tandíjat fizető nemzetközi hallgatók

létszámát tekintve stagnálás figyelhető meg, annak ellenére, hogy évek óta folyamatosan nőtt a létszámuk. A Stipendium Hallgatók száma egy kicsivel nőtt, míg az ERASMUS diákok száma a jelenlegi tanévben a felére csökkent.

3. ábra A nemzetközi hallgatók száma a Szegedi Tudományegyetemen küldő országok szerint (2018/2019. tanév)

Forrás: SZTE Oktatási Igazgatóság adatai alapján saját szerkesztés

4. Az iskolaválasztás mögöttes motivációinak feltárása a vizsgált célcsoportoknak megfelelően történt. Az iskolaválasztást négy célcsoport körében vizsgáltam: a szegedi középiskolások, Szerbiában tanuló vajdasági magyar végzős középiskolások, a Szegedi Tudományegyetemre járó vajdasági magyar hallgatók és szintén a Szegedi Tudományegyetemre járó nemzetközi diákok.

4.1 A szegedi középiskolások körében 6 motivációs klasztert eredményezett az elemzés, majd az „Átlagos klaszter” tovább csoportosítva további 4 „alklaszter” jött létre. A hat klaszter többségét a földrajzi közelség szerepe az utazási idő és költséggel társulva, a korábbi szegedi általános iskolai tanulmányok, a szegedi származás, valamint Szeged korábbi ismerete és a város vonzó léte alakította. Ezen tényezők eltérő súllyal, de több klaszter alakításában is részt vettek. Az „Átlagos klaszter” további klaszterezése révén négy „alklaszter” jött létre, melyek alakításában leginkább a „Szegedi lét” főkomponens, vagyis a korábbi szegedi általános iskolai tanulmányok és

a szegedi származás, valamint az „Iskola” főkomponens, a középiskola hírneve, a tanulók eredményei, elérhető ösztöndíjak és a kollégiumi lakhatás lehetősége vettek részt.

4.2 Arra a kérdésemre, hogy melyek azok a tényezők, amelyek hatással vannak az oktatás határon átnyúló igénybevételére kiemeleten a vajdasági magyar diákok felsőoktatásban való részvételére, a kialakított hat motivációs klaszter elemzéséből az vonható le, hogy a kérdőívet kitöltők és az interjúalanyok véleménye szerint is a Magyarországon való tanulás mellett az egyik legfontosabb tényező/érv a jövőbeli karriertervek. Míg Szerbiában nem megfelelő színvonalú az oktatás, szűkösek a karrierlehetőségek és a szerbiai diploma kevésbé versenyképes, addig Magyarországon ezek a tényezők a válaszadók szerint kedvezőbbek. Másik fontos tényező a földrajzi közelség, a rövid utazási idő az állandó lakóhely és az egyetem között, ami lehetőséget biztosít a gyakoribb hazalátogatásra. Harmadik lényeges tényező az önálló klaszterként is megjelent nyelv, vagyis a magyar nyelven történő tanulás jelentősége és a szerb nyelv megfelelő szintű ismeretének hiánya. A SZTE-re érkező vajdasági hallgatók számára taszító tényező, hogy Szerbiában korlátozott lehetőség van magyar nyelvű egyetemi tanulmányokat folytatni. További döntést befolyásoló tényezők: a család, ismerősök, barátok javaslata, akik jelenleg vagy korábban az SZTE-re jártak, a megkérdezettek által választott képzés nincs Szerbiában, az SZTE jó hírneve és az ott szerezhető ösztöndíjak, valamint Szeged vonzó, élhető környezete. A kérdőíves kutatás során megkérdezett szegedi középiskolákba járó vajdasági diákok többsége is azzal indokolta a hazai oktatás mellett szóló döntésüket, hogy kevésbé beszélik a szerb nyelvet, magyar nyelven tanulhatnak, illetve, hogy hazánk kedvezőbb elhelyezkedési lehetőségeket kínál, mint Szerbia.

4.3 A Vajdaságból hazánkba irányuló tanulási célú migráció okaként interjúalanyaim hasonló tényezőket említettek, mint ami a kérdőíves kutatás eredményeiből is levezethető volt. A legfontosabb ok a nyelvi korlát, ami a vajdasági magyar nyelvű felsőoktatás szűkös képzési kínálatával függ össze. Következő ok az EU-s diploma vonzó léte, aminek következtében lehetőség nyílik az európai uniós munkaerőpiacon való jobb elhelyezkedésre. Ezen kívül a már meglévő kapcsolati tőke (pl. barátok, rokonok, ismerősök is Magyarországon tanulnak), a szülői nyomás, illetve Szerbia gazdasági és politikai helyzete is meghatározó szempont a döntésben. Három interjúalanyom negatív következményekkel számol e nagyarányú tanulmányi célú migráció hatásaként, hiszen ha ilyen ütemben folytatódik a tendencia, akkor egyrészt a vajdasági magyar kisebbség aránya tovább fog csökkenni, másrészt a vajdasági magyar oktatás helyzete is romlani fog. Az egyik egyetemi oktató úgy vélekedett, hogy hogy az elmúlt évtizedben sikerült

volna létrehozni vajdasági magyar egyetemet, az talán mérsékelte volna a folyamatot. A másik egyetemi oktató szerint a folyamat visszafordíthatatlan és már most érződik a hatása a középkorú vajdasági magyar értelmiség hiánya révén, akik a '90-es években hagyták el Szerbiát. Interjúalanyaim mindegyike említette azokat az intézkedéseket, amelyekkel a Magyar Nemzeti Tanács igyekszik ösztönözni a szülőföldön való továbbtanulást, de hosszabb távon a vajdasági magyar kisebbség sorsa nagyban függ mind a régió, mint egész Szerbia gazdasági, társadalmi és politikai helyzetének alakulásától, illetve a magyar kormány nemzetpolitikájától is.

4.4 A kérdőíves kutatás eredményei alapján a külföldi hallgatók azért választották Magyarországot, mert a hazai egyetemek jó hírével rendelkeznek és a nemzetközi egyetemi rangsorokban jó helyezéseket érnek el, magas az oktatás színvonala, a megszerzhető végzettség európai szinten is elismert. Ezekén kívül az alacsonyabb megélhetési költségek, a biztonság és a már meglévő kapcsolati tőke is fontos szerepet játszott a döntésben. A külföldi diákok esetében is motivációs csoportokat határoztam le klaszteranalízis segítségével. A létrejött 6 klasztert leggyakrabban alkotó tényezők az előbb felsorolt, Magyarország mellett való döntési indokokban is megjelentek: a külföldi diákok számára vonzó a Szegedi Tudományegyetem jó hírneve, valamint az oktatás magas színvonala. További fontos szempont Szeged vonzó léte, valamint az alacsonyabb megélhetési költségek.

Empirikus kutatásom eredményei több, az elméleti részben ismertetett elméleteket, modelleket igazolnak. A szegedi középiskolákban és a Szegedi Tudományegyetemen tanuló vajdasági magyar diákok tanulmányi célú migrációját kiváltó tényezői RAVENSTEIN, E. G. (1885) push-pull modelljébe illeszthetők. Ami Szerbiában hátrány, az Magyarországon a Szerbiából érkezőknek vonzó tényező (pl. szerb nyelvtudás hiánya - magyar nyelven tanulás lehetősége). Az SZTE-n tanuló nemzetközi diákok egyetemválasztását meghatározó tényezői a CUBILLO ET AL. (2006) által kidolgozott, a diákok külföldi tanulmányok mellett szóló döntéshozatalát felvázoló elméleti modell tényezőit igazolja. Mint ahogy KING, R. – FINDLAY, A. (2012) a diákmigráció egyik elméleti keretként is megfogalmazta, az egyetemen tanuló nemzetközi diákok számára a más kultúra és új helyek megismerése iránti vágy is meghatározó volt a döntésben.

V. Eredmények hasznosíthatósága

A dolgozat eredményei több szempontból is hasznosíthatók.

- A disszertáció eredményei hasznosak lehetnek a tudományos szféra szemszögéből, hiszen a dolgozat Szeged oktatási vonzáskörzetét nem csupán a rendelkezésre álló statisztikai adatok segítségével határolja le, hanem hangsúlyt fektet a vonzáskörzet alakulását meghatározó tényezők feltárására is kérdőíves kutatás révén.
- A kutatás eredményei döntéshozói szemszögéből is hasznosak lehetnek, hiszen a közép- és felsőfokú oktatási intézmények, illetve a kormányzati irányítás szempontjából is fontos, hogy tisztában legyünk az intézményekbe jelentkezők egyéni döntéseit meghatározó tényezőkkel, amelyek összessége határozza meg a vonzáskörzet alakulását. Ezen ismeretek hozzájárulhatnak egyrészt a szakpolitikai döntésekhez, másrészt az intézmények marketing tevékenységéhez.
- Disszertációmban kiemelt figyelmet fordítottam a Vajdaságból hazánkba irányuló tanulmányi célú migráció mögöttes okainak feltárására. A feltárt okok hozzájárulhatnak a vajdasági magyar oktatásszervezés fejlődési irányvonalainak kijelöléséhez.

VI. A kutatás további lehetséges irányai

- Szeged oktatási vonzáskörzetének vizsgálatát ki lehetne terjeszteni a szegedi általános iskolákra is.
- A vonzáskörzetet lehetne egy adott időtávra is vizsgálni, összehasonlítani a diákok, hallgatók létszámának változását, valamint a végbement változások az ország mely térségeit, településeit hogyan érintették.
- A hazánkban tanuló vajdasági magyar diákok esetében bővíthető lenne a kutatás a más hazai egyetemeken tanuló vajdasági magyarok körében végzett kérdőíves kutatással is, hogy megvizsgáljuk, van-e esetleg különbség az iskolaválasztás motivációi között.
- Az iskolaválasztási motivációs vizsgálatot a Szegedi Tudományegyetem összes hallgatóinak körében is el lehetne végezni.
- További kutatási irány lehet, ha megvizsgáljuk, hogy a COVID-19 hogyan hatott az iskolaválasztásra főleg a vajdasági magyarok esetében.

Az értekezés témakörében megjelent publikációk

- KINCSES B.- PAPP S. 2020: Examination of the motivation for further education among hungarian high school students in Vojvodina. - Deturope – Central European Journal of Regional Development and Tourism. Vol. 12 Issue 3, pp. 151-168.
- KINCSES B. 2020: A magyar kisebbség és a magyar anyanyelvű oktatás helyzete a Vajdaságban Trianontól napjainkig – Történeti Földrajzi Közlemények. 8. évfolyam, 1-2. szám, pp. 131-144.
- KINCSES B.- NAGY GY. 2019: A vajdasági magyar hallgatók iskolaválasztási attitűdjének vizsgálata a Szegedi Tudományegyetemen. – Területi Statisztika. 59. évfolyam, 2. szám, pp. 219-240.
- KINCSES B. 2017: Hazai vonzáskörzet-vizsgálatok kialakulása, irányvonalai - szakirodalmi áttekintés, kiemelt tekintettel az oktatásföldrajzra. – Településföldrajzi Tanulmányok. 6. évfolyam, 2. szám, pp. 25-40.
- KINCSES B. 2021: Internationalization of higher education – Case study from the University of Szeged. (in press)